

Tartus, 18. Oktobril. — ma- ja linnarahwale. — Neljas aasta.

Register: Koolmeistride-konverenz Willandis. — Dmalt maalt: Tartu maakonnast: Kas kõik kohtomehheks kōlb'wad, kes sedda nimme kandwad. — Willandi maakonnast: Tullekahjub. — Riast: 350 aastat. — Wargapessa. — Tallinnast: Rahwa luggemine. — Etnograhwia näitmine. — Tullekahjo. — Peterburgist. — Leitub rahha. — Made mine. — Polamaalt: Weider leibus. — Wderalt maalt: Sakamaalt. — Kustriamaalt. — Italiamaalt. — Prant- susfemaalt. — Inglismaalt. — Telegrammid. — Kirjawastused. — Teadaandmisjed ja kulumisjed.

Koolmeistride-konverenz Willandis,

21 ja 22. Septembril 1867.

III.

Lõppetame tänna omma konverenzi-protokollsi, et poleseiswa ning järgiootwa asjadele rumi same.

7. Öppetaja Hansen lugges Willandi koolmeistri lestele-kassa põhjuskirja ette, mis peal nimmetud kassa 1857. aastast sadik jubba seisab ja selle kiinitust maonna-koliskohto läbbi J. Adamson ja J. Laosson, kui omma kihelkondade tallitjad, ollid pallunud. J. Adamsoni nõu peale sowis konverenz põhjuskirjale ni paljo jure panna, et selle muutniist muidõ ei wõi ette wõtla, kui peakokkottullemisjes $\frac{2}{3}$ healede läbbi.

8. Öpp. Hansen piddas kõnnet, kus omma teadmisse kindlust wäljaütles, et kõik need, kes lele Jummal kirwilo ja kōli ommetit on kätte uskunud, wiist süddamelikko armastusfega meie armsa Ma-rahwa kassuks tööd tewad, ja et meie kõik mitte ärra ei wässfiks ses töös, Se- sandale hingefi korjama ja omma rahwa wai-

musse ja waimolikko harrimisje eest murretsfema, et meie rahwas kirriklikkus ning koggokonna ellus täiealissjes saaks. Selle peale tulli palwe ja laul Nr. 207 f. 7—10 uest lauloramatusi, ja sellega olli ennelõuna istumine lõppetud.

K o l m a s i s t u m i n e.

22. Sept. ennelõunat.

9. Lauldud sai Nr. 224 f. 1, 6—8 wannast lauloramatusi: „Mo südda olle walmistud.“ Selle peale lugges öpp. Hörshelmann Law. I. 119, 1—15 ja piddas hommikopahwet.

10. Öpp. Hörshelmann piddas kõnnet selle ülle, kuidas koolmeister ja kolilapsed ennast diete peawad ettevalmistama õppetusse ja õppimisje peale, kui ka selle ülle, kuidas piiblisuggusi kolis peab prugitama.

11. Öpp. Hansen andis nõu, selle prugi jär- rele, kuidas Preisimaal tehhasje, kolilapsi aasta läbbi

üht piiblisalmi näddalas pähha õppida lasta ja sedda näddalasalmi igga pääw pärrast hommiko-palwet peast küsida, ja peale selle laupäwal kolilõppetuseks pühhapäwa Evangeliumi ja Epistlid ärraluggeda, lühhidelt lastele ärraseltetada ja laulo ning palwega lõppetada.

Koolmeistrid ollid selle poolt ja pallusid õpp. Hörshelmanni, et temma nisuggust näddala salmikoggo kirriko aasta järrele neile kofkopanneks. Ta lubbas sedda ka tehha.

12. Õpp. Hansen sai konverenzist pallutud, üht koli tunni katalogi ehk kolipiddamise tunnistirja üllespanna ja koolmeistridele kätte sata, ja selle sisse jubba ülleswõtta, mis siin konverenzis olli kofkorägitud.

13. H. Saarsen tulletas mele, kuidas mõisa monameeste ja nende laste hulk ikka kaswada, agga nende koli üllespidamise abbi ülle mitte tõssist seadust weel ei olle.

Õpp. Hansen selletas ärra, kuidas nende asjade diendus ja toimetus nimmelt koggofondade ja mõisawallitsuste omma asfi olla ning alles siis, kui nende wahhel peaks waidlemine tõusma, siis koliüllemate jurest tulles abbi otsida ja nõu küsida.

14. Õpp. Hörshelmann lõppetas konverenzi sellega, et weel lühhidelt kofko wõttis, mis nõmiks olli peetud ja wõetud, siis lõppokõnnes koolmeistride tö rõmo kaswamisseks nende ammeti au neile mele tulletas, et neid Jummalat ja temma rahwast tenida wäärt on arwatud, ja pärrast laulo Nr. 396 uest lauloramast: „Oh meile Jesand Jesus, Jä omma armoga“ lõpetuse palwet piddas.

Nõnda kaugele ullatas konverenzi-protokoll. Meie ei olle mibdagi ärrawõtnud egga jurepannud, olgo siis pari kofha peal paar sõnakest klamride wahhel. Meie ei wõi agga omma rõmo ka lõppetuses mitte tunnistamatta jätta, et ülleülsse nisuggused asjad, nago koolmeistride konverenzid, meie keskel jubba sünniwad. Se ei tähenda mitte taggaspiddi, waid eddaspiddi minnemist. Sāgo seal jures nüüd ka ühhelt ehk teiselt poolt mõnnele weel mõnda sowida, mis nõnda ehk nõnda peaks ollema, sel ehk teisel wiisil temma mõdo järrele suremat kasso saatma, — head mõtted ja sowimised wõiwad mitmel

olla, agga neid teuks muta, on nattuie raskem. Kes agga meie **rahwale** õiglastest süddamest head sowib ja teeb olgo se Gestiurahwale, kuidas üks sowib, ehk rahwale, mis eestikeelt rāgib, kuidas teine tahhab, ehk Maarahwale, kuidas kolmandal melepärrast on, ehk 2c. 2c., — üks puhhas, sellega astume meie allati ühte teed ja teme sedda süddamelikko tännoga. Kus ni paljo alles kirwe ja adra tööd tarwis, seal ei olle weel aega karmu pärrast kaffelda. — Üttelgo nüüd üks ehk teine, mis tahhab, agga meie ei ussu polegi, et nisuggune konverenzi piddamine kaswata peaks kadduma. Üks asfi on meil agga tõeste kurbdusseks, se on, et meie sedda Tartu, Wõrro, Perno, Harjo, Wirro, Järwa ja Pāne makonnast weel mitte ei tule. Miskpärast mitte? Jah, mis meie teame! Kiwmi wõib liig raske tõsta, ehk ka weel mitte tõstjaid olla. Noh, olleme siamale ootund, ootgem weel, kes teab, mis Jummal teeb. Agga süddamest sowime meie, et kõige pealt Gestiurahwa koliasjad eddenema hakkasid, küllab siis kōik mu ka järrele nihkaks. Nāggial ei olle leppi juhhiks egga terwel karko toeks tarwis. Sepärrast aitge nāggema ja omma jalla peal käima, mis ilma kolita ial ei lähhä. Agga, mo Gestiwenmad, kust ial meile õppetust tulles, seal wõtgem wasto, andkem aitummal ja prutigem sedda nobbedast; selle sees on meie surem tullo. Murretssegen hõlega kolide eest, siis murretssewad kolid pärrast meie ja meie laste eest. Regi ep olle mibdagi, mis ta mitte õppetuse läbbi ep olle saanud. Pehme kuub, lai põld, sured karjad, raske kulkur — ilma õppetusesta kōik mõistmatta laste kās. —

Omalt maalt.

Tarto makonnast. [Kas kōik kōhto-mehheks kōlb'wad, kes sedda nimme kandwad?] Ei tõeste mitte! Wiljast tunnusse puud ja teggudest innimest. Mitummal, meil on ka ausaid mehhi selle ammeti peal, agga mõnni seast ei kōlba kuhhogi. Kuulge siin, mis meile ühhest teada antakse ja mõistte isse, mis ta wäärt on.

„Ma tullin suggulasi waatmast ja jain sandi tee pärrast 5. Okt. Tõrrawerre kōrtsi õfeks. Agga se õmaea olli rahhota ja kolle,

sest et kasseluft ö läbbi piddin kuulma ja nägema! Ja kes olli seal pea kassleja? Mul on üsna põlastav wälja ütelda, se olli A. . . . walla peakohtomees Andres ühhe sealtfama walla mehhega. Esnalt olli sõimamine ja wandumine, pärrast kargas kohtomees — mitte kohto, waid — kõrisilaua takka wälja mehhe kallale, tõmbas tedda põrmandule mahha ja ishe põlwe dega ta turja peale, kust temmal hõlbus olli, mehhe pool pead paljaks katkuda ja temma kaela luid raggistada. Kui liali hakkas minnema, läksid teised sekka ja tõmbasid kulli kanna seljast ärra. Nus kohtomees hirmitas ja parrastas, mees ullus ja wandus, et jälle olli pealt kuulda. Pärrast piidis kohtomees leppitust ja pallus katkutatud mehhe käest weel 2 kopp. eest wina, mis se ei annud, waid ahwardas ja wandus wasto. Selle peale andis aus kohtomees weel mehhele paar head mutso pähhä, et kübar pengi alla lendas ja suur ullumine ueste tõusis. Teistele, kes pahhurat kohtomeest maenitfesi, omma anneti pärrast wähhegi tasfajem olla, ahwardas ta wasto filmi lõigata. Agga kui wimalaks ahwardati tedda kinnitfidduda ja üllema kohto kätte anda, jäi aus õigusfemõistja omneti waitfemaks.

„Mis peame nüüd nisuggusest kohtomehheft arwama? Temma peab kui Jummalaltari ees wannutud mees omma liggimeste rioasja tasfane tallitaja ja õiendaja ollema — kas sel wiisil, kui seal kõrtsis? Temmal wõib küll pahha kuulda olla, kui ma teekäia sest arwalikkust siin rāgin; agga parrem olleks sure poostmaantee äres mitte pahha tehha ja omma anneti nimme teotada, siis ei rāgiks legi. Wina klasi jures istuda ja omma käega teiste peast karwo mahhaliskuda, ei olle omneti kellegi ausa kohtomehhe annet.“

Willandi makonnast. [Tullekahjud.] „Õnnetus käib möda innimesest, mitte möda kirowa kända,“ se on tõssi; agga et kõit õnnetusfied mitte taewast meie kaela ei saea, on ka tõssi. Mõistlik, holas, ettewaatlik ello wõiks paljo õnnetust taggasi hoida, kui sedda rohkem peaks tähhelpandama.

„Sel 19. Septbr. põlles Immarwerre waldas Rigerwerre küllas tallomaea ärra; pispit asjo on küll wäljasadud, agga mis se sure kahjo wasto kestab? — Sealhammas waldas Pallaft-

werre küllas põlles 28. Sept. teine tallomaea ärra. Innimesfied on waewalt wäljapeasnud, agga kõit, mis neil olli, on sissejānud. — 23. Sept. põlles Kōdo mõisfahhe ärra, ja se olla sest tulnud, et mõisa fullane, kes rehhekambris ellas, rehhe ahtmisfe ael tikkotopsi omma lapse kätte annud, laps kiskunud tofi lahti ja pillanud tikkud ahtesse. Kui rehhepap tofi tagga küssinud, wastanud fullane: „Laps wõttis tofi lahti, 3 tikko kuskufid wälja, leidfin needki illesse.“ Agga ep olnud omneti nõnda. Teise päwa lode ael hakkas kulli ahtes põllema, ja ehf küll abbi rohkest jures olli, põlles rehhe omneti põhjani ärra. — Sealhammas waldas hakkunud ühhe perre-mehhe pahwas reial korraga põllema. Tohho! kust se tulnud? Jah, poisi tikfotoos olla taskust wäljakukkunud. Õnnets sanud weel ärralāmmitada, enne kui kulli laiali lāinud. — Neljandamal Oktobril põlles Eigstwerre waldas Tandikwerre küllas maea ärra, kus mitte iissi kõit warrandus, waid ka perrerahwa 4-aastane laps sisse jäi!! Hommiko kõetud 2 kubbo haggio ärra ja pärrast lõnnat hakkanud kulli ahtes põllema. Wammaemma jooksnud pissema lapsfega wälja, arwates, et weike Ann kambris on; agga Anne magganud rehhe nurkas warride peal omma wimast und. Kui tedda kambrist ei leitid, olli ka hiljaks jānud tuppä sada ja lapsokē jäi tuleroaks! — Kes jõuab wannemate kurbdust illes rāfida!?”

„Braego, 9. Okt., kus ma sedda kolledat luggu kirjutan, paistab suur tullekahjo põhjapool, taewas punnab laiast wasto, ehf ma küll ei tea kus se saab ollema. — Jummal trööstigo isse kus innimeste troost ei ullata! Põllend lapsokēse furnokēhha sai 8. Okt. Pilsstwerre kirikoaeda mulda pandud. —

„Armas Postimees! Kui jälle omma sõbrade jure jõuad, siis rāgi nendega nimmelt tulletikkude hoidmisfe pärrast, et neid ei sūnni mitte holetumast ja laste māngiks piddada. — Aleg ja sõd on piunnedad, wõtta latter kätte, kui teistel tahhad filmawalgust näidata. Head teed ja õnne sowib sulle so wanna sõbber.
Rine Rein.“

Kiaft. [350 aastat] saab nüüd sest aastatāis, kui õnnis Lutterus meie kallist Ewangeliumi usfoõppetust paawsti purrust puhhast-

ma hakkas ja 17. Oktbr. a. 1517 omma 95 tunnistust Wittenbergi kiriko usse peale üleslõi. Pea aego nismamma kuu kulutusse ewangeli ussoõpetust ka meie Baltimades; sest aastal 1522 hakkati sedda Nigas kulutama (Tegelmeier), 1525 Tartus, esmalt kasutusep Hofmanni läbbi, mis seggadust teggi, et ka siin Tegelmeier ku aega igga päärw Jani-kirikus pididi jutlust pidama, ennegi asjad jälle korrale said. Kulus Wolter Plettenberg olli sel aegal meie ma wallitseja. Ehho priust ja pärrismaid ei olnud meie Eestisugul sel aegal, ei ka pärrast sedda kuu weel mitte; agga waimopriust kulutadi iggal pool ja inimiste süddametunnistusseid said paawsti orjapaelust lahti. Selle eest tännagem ka tännawo õige usso üleswõtmisepühhal, 22. Okt. omma Summalat ja piddagem kinni ja kalliks, mis meil on, et kegi meie kroni ei risu. Sest sedda olleme ütelnud ja ütlemis iffa jälle: omma ewangeli Lutterusse ussotunnistusega seisab ning langeb Eestirahwas. Sepärrast ka iffa jälle se wamma sowimine: Murretsegem hea kolide eest, siis murretseme ka omma usso tundmisse ja armastusse eest. Meie põlli ei olle mitte ennam, mis ta enne olli, se eest olgem tännolitud; agga hoidkem filmad lahti ja jallad kohhe.

— [Wargapesja.] Hea olleks, kui neid kusegilt ei leita; agga kui need kusejad liinud ommeti peskitawad ja teiste omma risuwad, siis on wägga hea, kui nende peski ka leitakse. Nigas on kuartalnik Stankeiwitsh 8 nisuggust pikkanaappolindo ühhest peskast korraga kätte sanud. Ennamiste olla need õkullid kōit Peaburga kihelkonnast pärrit, agga Nigas näppo ammetit piddamas olnud.

Tallinnast. [Rahwa luggemine.] „Tallinna zeitung“ ütleb kuulnud ollewad, et sealt kubbermango mõisnikud, kes ma-päwaks kous ollid, nõuuts wõtnud, tulleva Märtsi kuus 1868 kõigis kubbermangus rahwa ülleluggemist ettemõtta. — Meie agga ütlemis ommalt poolt weel jure: Argo kegi Eestinnimene selle jures wiidagi kartgo egga salgago, sest se ülleluggemine ei to kellekile kōppikut makso kaela; waid paljo ennam näitgem, et meie ka ennam ahjo tagga istujad ei olle, ja olgem selle tullusa et-

tewõtmisesele truiste vbbiks, et ni täieline saaks, kui ial wõimalik.

— [Etnograhwia näitmine.] Et Moskwas tännawo kewwade nisuggune näitmine olli, on luggejad ommal aegal kuulnud. Nüüd tuleme, et Tallinna päwapilditeggia (wõrafele Photograph) Ch. Borchardt omma Eestirahwas wõetud päwapildide eest, mis ta Etnograhwia näitmisesele olli saanud, hõbbe aurahha palgaks sanud. Seal on 1481 päwapiltide seas, mis ni mitmesuggu rahwas wõetud, mis Wenemaal 2c. ellawad, ka Borchardti Eestirahwa kujud tuhhat wõera wataja filma ees seisnud, kes muido eesti inimest ial ep olle näinud. Seläbbi ei tea nüüd mitte üffi hommiko ja lõunapoolt Wennerahwas, waid ka Bömi, Ungri, Serbia, Kroatšia 2c. wõerad, mis näggo Eestilased pühha- ja kōpawal wäljanäitwad. Pilditeggia on omma töö wissist wiisipärrast teinud, muido ep olleks temma aupalka sanud.

— [Tullekahjo.] Kaupäwa õse wästo pühhapäwa (7—8 Okt.) on Tallinna sure Nannawärrawa ees pagarmeistri Zorni maeas tuli lahti peasnud. Ehk küll abbi warsti kōepärrast olnud, ei olle wõinud lähhedalt maeade juttimist ärrakeelda, mis ni liggistikō kous seisnud, waid sureks õnneks olla weel, et kustutajate tubli abbi tuli kaugeemale ep olle peasnud. Sellegipärrast olla 6—8 maea ärrapõllenud, mis ennamiste wäeste kallameeste pärralt olnud. Wiist olnud küll tullekassas üllewel, agga mitmed on kõigest ilma, kui kristlik liggimesse armastus nende haru ei aita parrandada.

Peterburgist. Krefa kunningas Gregorios I. on 7. Oktabr. Zarstōje-Selo liina taggasi jõudnud. Eestotsa olli kuulda, et temma ja Suurwürstina Olga Konstantinowna pulmad jubba 10. Okt. piddid ollema, nüüd kulutakse agga, et se päärw 15. ehk 27. Oktobriini on eddasi lükkatud.

— Keiserina Maria Aleksandrowna peab 24. Oktobril Riwadist wälja Peterburgi pole taggasi pöörma. Riwadia lossist kōnneldakse tännases „Juttutaas“ pikkenalt.

— [Reitud rahha.] „Moskwa“ trahteris on maea tener Pawel Kornilow ühhest trahteri toast 7403 rubl. rahha leidnud. Ei tea kes

sedda nattufest melega eht koggematta senna mahhajätnud.

— [Made mümine.] Et Wenne keiser need maad, mis Amerika jaoks seisis, Põhja-Amerika vallitsusesele on ärramünu, sedda olleme jubba ennegi kuulnud. Tagga järrele kulleme weel, et se kaup jubba 3. Mail on kinnitud olnud ja 10 ku ael maksab Amerika selle eest 7,200,000 Dollari kulda. (Dollar maksab 1 r. 35 kopp.) Innimestel, kel eht tahtmist ei olle Amerika allamaks jada, on aega 3 aastat järrele katkuda ja seal elloasest wõtta, kus tullusama armawad ollewad.

Polamaalt. [Weider leibus.] Hiljuti tullid ühhest kloostriist sõnnunud Warsawi linna, et seal seaduse wasto kirjasi ja ramatuid pidbi üllewel hoitama. Politsei ammetnikud sadeti waggusi senna, asja üllekulama. Ja wata, kaks ramatut leiti kloostriist, kus rahhakorjatuses ülespandub. Ühhe sisse olli 6000 rubl. kirjutud ja keisrimõetsuka Weresowski jauts pandud, teise sisse 3000 rubl. ei tea kelle jauts. Munkade seast on ka 2 ärrajooksinud Warsawi ammetniko leitud ja kinni wõdetud. Kloostri üllel ja üks munk on ülle raja wõderale male sanud pöggeneda, agga teised on lõgas.

Wöeralt maalt.

Saksamaalt. Nago kõige mu rahwa, nõnda on nüüd ka Sakslaste filmad Roma linna pole pöördud, eht nemmad seal jures küll mitte omma koddosid asjo egga Prantsust õhto pool Meini-jõgge mitte ärra ei unusta. Prantsuse zeitungid teadwad jubba kõllada, kui tahhaks Preislane Italiat Prantsuse wasto appi miina ja nõnda Italiale sedda head tassuda, mis ta mullu Austria wasto temmale teggi. Se agga ei olle weel mitte tõssi. Italia ja Prantsuse wahhel on tülli küll tullemas, agga mitte weel ni kangel, et kumbgil abbi tarwis olleks. Peale selle ei pea meie Bismarki ni lühhikese arroga mehheks piddama, et temma ilma mõtlematta midbagi teeks, weel wähhem Prantsust enne ärritama hakkaks, kui tarwis on. Kui pea wõiks seal sündida, et Prantsus ruttu Italia karwust lahti lassets ja Preisi pähhä kinni hakkaks, ja siis

olleks Preislane tedda jo isse kutsunud ning ei wõiks mitte kaebada, et naber ilmasjata tülli teinud. Nisuggune sõdda olleks ka Napoleonil ta omma rahwa ees weel wabbandusets. Temma saats siis sedda, mis tal eht Preisi wasto ammo süddames on, ja kegi ei wõiks tedda sügussega laita. Wõit olleks sellegipärrast ifka rummala kões. Kuida öölbud, Bismarki ni rummalaks piddada, olleks isse rummalus. Kuida agga wimaks, kui Italia ja Prantsus peaksid kotto minnema, asjad lähwad, sedda ei tea kegi ni kangele ette ütelda. Kuid sedda armataks, et kui Prantsus peaks hakkama jalga Italia kaela peale pannema ja tedda mahharõhuma, et siis Englane, Preislane, ka Austria mitte enam waggusi pealt ei wata. — Saksa põhjapoolne rigiparlament on omma tööd pea lõpetamas ja tullera kuus tullerwad Preisi ommad parlamendi liikmed kotto, mis tarwis se kord ued liikmed wallitsetaks, ja selle jures on nende mitmesugguste isfemeleliste jagudel eht parteidel paljo sekkeldamist ja waidlemist; sest igga selts eht partei püiab omma meeleliste hulka ni sureks sada, kui wõimalik, et nõu otussed ifka selle järrele lähwad, kuhho pole surem hulk hoiab. — Rõunapoolse rigideft on Badima kõige enam Preisi poolt ja Baierima kõige wisfam ühhen-dusse wasto pannema; sellegipärrast, kui Prantsus mitte wäggise wahhele ei tulle, sawab ka Rõunapoolsed maad ennaft pärrast Preisiga ühhen-dama; nemmad ei sa ilma sellela läbbi. — Baieri noor kuningas Ludwig II. olli jubba tännawo kui mõnni aeg „peigmehhe“ nimme al ja pidbi isse ommalt maalt Baieri hertsogi tütre ärrawõtma; agga nago se mõnni kord lähhab, must kaks läinud wahhele, süddamed lõnud jachtuma ja kaubast ei pea enam midbagi fama. Politika armataks seal jures süüdlane ollewad ja prudi poolt aetakse weel kõige enam ühhe kuulsa komponisti eht musiko mängowiside teggia Richard Wagneri süüts, kes kuningaga filmas paljo maksab; küllab saab nüüd eddespidbi jälle kuulda, kelle peale kuningas ommad filmad pörab. — Austria keiser sõitis 11. Okt. Badimaalt läbbi Pariisi ja on seal esimest korda pärrast mullist tülli Preisi kuningaga kappu lõnud. Minna ei tea, mit mõtet kumbgil seal jures olnud.

Austriamaalt. Seal on konfordati tilli ühena parrajaste kärimas. Piiskoppide kirja peale olli kardinal-üllempiiskop keisri käest wastust saanud, mis ta mitte ei olnud ootnud. Keiser ütles talle su fiske, et piiskoppid küll enam mõistust ja rahhoarmastust ollesid võinud üles näidata, kui neumad omma kirjaga teinud, ja piiskoppide kirri, kui ka keisri wastus on mõllemad amwalikult zeitungides teada antud. Esimesse ülle on rahwa südda wiha, teise ülle rōmo täis, ja meie armates ei olle paawsti sullased sel wiisi omma konfordatile mingisuggust tuggi alla pannud, waid rahwast sedda enam ärritanud, sedda löga, midda warrem, sedda parrem katti kiskuma. — Rahwas hüab: „Wistagem konfordat metsa, sellega lähhab Austria hukka!“ Piiskoppid wasto: „Ärra putuge konfordati külge, sellega seisab ja langeb Austria!“ Summelik riik, mis konfordatiga egga konfordatita ei wõi seista! Piiskoppid mängiwad omma wiinast mängu, ja just nifamma, kui paawst isse Romas: „parrem langeda, kui järrele anda.“ Room ei olle ial järrele annud egga anna ka. Kaddugo prius, kaddugo rahwa õppetus ja kōik, mis ebdasi tahhab minna, agga Room ei anna järrele! Konfordati muutmise pärrast on küll sadik Roma läkitud, agga mis se aitab, kui paawsti wastus jubba etteteada on? — Keiser isse on Pariisi sõitnud, Napoleoni Salzburgi kiskakāiko kättetassuma ja minister Beüst ka temmaga kasa läinud. Selle tee peal on Branz Josef ka Baden-Badis Preisi kuningaga kōtko juhtunud, kus kuningas temmale weel raudtee peal tüf maad wasto sõitnud.

Italiamaalt. Usku sinna Garibaldit! Ärra lippanud omneti ühhe Amerika laewa peal omma Kaprera ehk kitesare pealt ja peab jubba paawsti kirrikowaldas töös ollema! Paawsti püsimehed tunda ka warfi, sellega neil niitid teggemist olla. Agga sedda kibbedamaks lähhab niitid asfi Italia ja Brantfusse wahhel. Brantfus aeab kōik Italia süüks ja kontrahhi rikkumiseks ja ähwardab igga päaw omma wäega jekka tulla. Italia surustab omma kōhha wasto, et temma ei wõida mitte teiseti tehha, ja kui Brantfus omma kiuso aeada, wõida Roma asfi weel hullemaks minna, kui Italia wael mitte lubba ei olle appi minna; tahha agga Brantfus omma mehhi Roma

fata, siis ei teada Italia mitte, mis ta isse paljo enne omma wägge Roma liina ei sada. Kord kulutas telegrahw, Kattazzi sanud ammetist lahti ja Cialdini kōstnud uut ministeriumi seada; kord jälle, Kattazzi jada ueste ammetisse; ministrid tulleswad ja lähwad kuningaga jurest, kegi ei tea, mis tulles ehk mis saab. Brantfusse sõalaewad seiswad Touloni saddamas walmis, igga filmapiik Italia randa minnema; agga kord lähwad rüggemendid peale, kord tulleswad pealt mahha, kumbgil pool ei teata, kas peab löma, ehk lömata jätma. Napoleon ja Wiktor Emanuel, iggaüks omma ministridega, istuwad wõd läbbi ülleweel ja peawad nõu, agga hea nõu on se kord kallis; telegrammid lenda- wad Pariisi ja Wlorenzia wahhel, et traat kumab käes. Surem hull Brantfusse ministrid andwad nõu, peale hakkata, surem hull Italia ministrid andwad nõu, mitte järrele anda, ja nõnda ei tea wallitsejad isfegi, mis peawad tegema. Senni kōua teeb Garibaldi Roma palgaliste wasto, mis ial wõimalik on. Kuida paawsti omma südda sees tussub, sedda polle tarwis ennam küsida. Omma Roma liina on ta jubba sõaseadusse alla lastnud panna, se on et kegi ennam omma tahtmise järrele liina warawast fiske egga wälja ei pease. Italia rahwas agga ja nende zeitungid hiiudwad ühhest fuust: „Meie peame Romas ollema, sedda ei wõi meile üfsigi keelba, ja peame enne seal ollema, kui Brantfussed tulleswad. Sa kui loud ni kangele tulleswad, mis saab Brantfusse ette wõtmise ollema? Italia ei tahha mitte sõdda, waid omma puhhast õigust; agga kui Brantfus meid üllekōhto panneb sõddima, siis peame sedda ka teggema. Ka Brantfussemaal ei tahha kegi mu sõdda, kui keisri waenlased, kes ka ühhel hobil Italia waenlased on. Mis kurja teeb Italia muud, kui et omma pealiina lähhab? Mis õigus on Brantfussel sellepärrast meiega sõdda hakkata? Mis ütlesid neumad, kui meie Stalienid neid tahhakōime keelba Pariisi minna?“ — Igga poolt maalt ja liinadest tulleswad kuningale kirjad, et mitte Brantfusse ähwardamise pärrast kōhkuma ei lōöks, waid ebdasi astuks, kummi Roma lin käes on. Et agga Brantfus sedda waggusi pealt watab, ei usku meie weel mitte. Kui neumad seal mitte head

nõu ei leia, mõivad lõud veel wägga kurjaks miina.

Prantsussemaalt. Kuida seal Italia kõik muud mõtted peast on wälja on aeamud, olleme jubba illemal kuulnud. Weidram luggu on se, et mitmed Prantsusse ommad zeitungid nõnda kagutawad, kui peaks Napoleon ennast paawsti cest illepea kaela Tiibre jõtte wiskama. Just nago nad tedda ommal ael tagga kühutafid Mehhiomale miina, (kust Prantsus au ja rahha polest hawad on sanud, mis ni ruttu ei parrane) nõnda kühutawad nemmad tedda nüüd jälle tagga, Roma liina tõttada ja seal palja mõega paawsti ilmlifko wallitusse wahhimehheks heita. Et se ilmasjata wahhitenistus Prantsusse rahwale jälle igga aasta ni ja ni mitto miljoni tulleks maksma, ilma et paawst seläbbi kellegiga kotto leppiks, sedda jätwad nimmetamatta. Mis tulleks se Prantsusfel maksma, kui ta Roma liinas ja paawsti made ümber sõawägge wahkis tahhaks piddada! Kui kawa mõiks seal sõdda Italia ja Prantsusse wahhel tullematta jada? Ja mis kasso olleks Prantsusfel sest? Üsna teine luggu olleks siis, kui katoliko usk ja kirrikud häddas olleksid; nende peale agga ei tungi kegi. Mis Napoleon Romas peab kaitsuma minnema, on üksi paawsti ilmlif kroon ja kroon, ja selle pärrast peab temma igga aasta ni mitto miljoni Prantsusse rahha wette wiskada, weel jureks auuks piddama! Sellegipärrast on ka teisi Prantsusfi, kes sähhärdust nõu omma keisrile mitte ei anna. „Peab paawsti ilmlif wallitus langema,“ ütleswad nemmad, „kellest muidogi kellegi inimessel kasso ei olle, mis aitab siis üht tõddumb asja toetada ja hingeheitja jure kümme tohtrit kutsuda ja kõik aptegid tühjaks osta? Kuida loud praego on, ei wõi paawsti ilmlif riik Italia ühhenbussse wasto mitte kawa feista.“ Meie armates on nisuggune jut üsna õige. Nutgo Prantsusse keiserina Eugenia, nutgo Spania kuningana Isabella „piihha issa“ appardusse pärrast, need kallid filmapisarad on mahhawisatud; mailm ei olle mitte emant endises õnjas lapsesunnalusfes, et waske kullaks peakfid ja tarwis arwafid ollewad piiblimato kõrwas ka mõdeka paasti käes nähha. Paatribe partei wõib sedda kül sowida, agga ei kegi mu. Sesamma partei kühutab nüüd ka tagga, et mitmelt poolt

nori mehhi paawsti sõameestele appi lähwad; agga se teeb, et ka Garibaldi hulga sedda ruttem kasmawad. Mis nüüd Napoleon winafs saab teggema, peame ärraootma.

Inglismaalt. Just nisamma kui Wini liinas, on ka Prima katoliko piiskoppid kotto heitnud ja nõu piddanud, kuida kõige nende ne asjade wasto panna, mis mailmas ning ka nende sare peal aeg aealt jure tekkivad. Parrem lapsed üsna rummalaks jätta, kui ewangeli usso lastega ühte koli sata; preestride käes üksi peab kolimalitus ollema, mitte ilmlifko meeste käes; mis preestrid neile ei õppeta, sedda ep olle ka tarwis; preestrid üksi teadiwad, mis ja kui palju kegi peab õppima &c. Inglaste trüfiprius ja mitmed muud priusfed, mis paawst mitte ei lubba, olla inimessete haffatusfeks. Kühhidest wõlga, minne kuhho mailma nurka ja tahhad, Roma paatrid on allati üks feest ja wäljaspidi.

Telegrammid.

Waene Italia! Nüüd lähwad sinno asjad wist wägga kurjaks!

Laupäwal on Prantsusse sõalaewad Touloni saddamast wäljaläinud. — Garibaldi olnud 4000 mehhega Roma liina peale minnemas. Paawsti wägge olla ta Monterotondo liina jures lõnud ja 3 suurtükki ärrawõtnud. — Wiktor Emanuel on awwalikkult (Prantsusse kasso peale?) kulanud, et temma Garibaldiga mitte rahhul ei olle. —

Mis saab nüüd, kui Prantsusfed Italia randas mäele tullewad? Sadab Italia omma wägge Garibaldi eht Prantsusse wasto? — Italia loud lähwad libbedaks.

Kirjawastusfel.

213) J. T. W. 1. Olleme nattuke piddand koomale rõhuma.

214) K. E. P. —. Eelate jubba tänna kasawdetud.

215) J. P. K. Sellegipärrast olleks meil enne südanaga mõnda läbbikõnneida. Siamale ei olle weel kegi healt teinud.

216) E. K. D. Hea olleks, kui sest peaks arrosadama.

217) E. St. K. 6. Olleme küll kätte sanud, agga se kord mitte enam mõimalik kasawõtta.

218) P. M. A. 8. Peab tulleswa korda ootma jama, siis same nähha, mil wiisil ta meie taslo sünnib.

Von der Censur gestattet. — Dorpat, d. 17. October 1867.

Teadaandmisfed ja kulanamissed.

(Mit polizeilicher Bewilligung.)

Üks wessiweske kahhepari kinnidega, kus põlud ja heinamaad jures on, müakse oddawalt ärra. Weske jure juhatab selle lehhe wäljaandja. (2)

"Wannemuine"

Pühapäev, 22. Oktobril saab Wannemuine seltsimaas kello 3 pärast lõunat Lutterusse ellu tõnneldub, kus igamees võib kuulma minna

Pood teises kohas. Minna annan teada, et mo Some ride pood nüüd Katusse kõrvas Banchi maeas on ja kus Some ja Rootsi riet, padjapõrid, linnast riet, shärtingi, flanelli, pargenti, kalango re., põlled, mitmesugused piisufesed ja sured willased rätikud, kui ka muud willast riet oddawa hinnaga müakse. **D. Arnold.** (2)

Kus üks maea ja sealsammas ka üks Klawer müa on, võib lehe wäljaandja jures teada saada. (1)

Et mitmes kolis ei ja laulmist õppetud, sepa: rast annan ma wannematele teada, kes omma lastele tahwad lauowisid ja nodid õppetada lasta, et minna jures ilma hinnata õppetust wõimad sada; kuid mitte katoliko usso lapsed. Ommas maeas Nr. 205. Gärjapea jõe ääres Tallinnas. **C. Schenk.** (1)

Tarto lähedalt Annahowi trahterist on pühapäev õde, 15. Oktobril 6-aastane must mähra, keelmine suur, lat parrem pool, massak ninnasöörm walge, ärrawarrastud. Kes sedda hobbust näeb, wõitgo kinni ja togo nimmetud trahteri, saab 10 rubl waewapalka. (1)

Wargus. Sootagguse waldas Polska tallus on tänna nädala eest ait õde ärralõhutatud ja sealt warrastud: 48 künart musta fueriet, 100 künart linnast riet, 4 wõdilinna, 4 sidirätikut, 1 sõlg, 9—10 pargitud lambanahka, 2 willast muslin rätikut, 1 suur rätik, 10 A willo ja 10 B willast lõnga. Kes alles teab anda, saab head maksu. (1)

Wargus. 8. Septembril õde on Wasfula talloperremehhe Peter Koppeli jurest warrastud:

1. Üks 5 % rentpabber, V. seria	
Nr. $3\frac{2}{3}57\frac{1}{2}$, suur	500 rubl.
2. Üks rentfirri Nr. 831.	100 "
3. Seitse 25-rublalist pabberid	175 "
4. Katskummend 10-rublalist	200 "
5. Muud pabberirahha	155 "
6. Põbberublatükki	20 "
7. Üks fuldtük	5 "

summa 1,155 rubl.

Kahjokandja palub wägga iggal pool järrele fulata ja mis wargusest ehk wargobest peaks teada sama, Tarto sillakohtule allesanda. Tõssise teadusse andjale lubbab temma 100 rubl. waewapalka.

Tarto sillakohtus, 4. Oktobr. 1867.

Sillakohtoherra Baron Engelhardt. (2)

Möldrepolis, kes weeliga mõistab ümberkäia ja head tunnistused fahas, võib tenistust leida Koola weelki peal.

Worro mafonnas Rauge kihelkonnas ja Wanna-Nurfi mõisas sawad 38 tallokohta ärramüdüd. Sealsammas on ka Jüripawast 1868 üks karjamõis kõrtsiga ühes kous ning peale selle weel üks kõrts isseärranis rendi peale anda. Lähemat teadmist annab Wanna-Nurfi mõisawallitsus. (1)

Kamari mõisas Kambia kihelkonnas antakse kõik mõisa põllud tullesa Jüripawast 1868 rendi peale. Renditahjad mingo kaupa kulama. (1)

Järwamaal, Jüri kihelkonnas, Kirna mõisas on kõrts ja weel, heinamaad jures, ja 2 karjamõisa: üks 540 Tallinna wakkamaad põlbo ja 400 wakkam. heinamaad, teine 288 Tallin. wakkam. põlbo ja 280 wakkam. heinamaad — Jüripawast 1868 rendi peale andq; kes himmustab wõtta, tõttago nimmetud mõisa kaupa teggema. (1)

Wändra firrikomõisa maad on tullesa Jüripawast 1868 rendi peale anda ja renditahjad mingo Oktobri ku pawade sees nimmetud firrikomõisa wallitsuse jure kaupa kulama. (1)

Tartus Meltzi-weelke peal saab siit sadil nael willo 6 kopp. eest krasitud. (2)

Cestikele Kalendrid 1868

aasta peale on lõidetud ja lõitmatta sada Tallinnas Lindworsi pärriate jures, ja makswad lõitmatta Kalendrid musta pildiga 4, ja wärwitud pildiga 5 kopp. tük. (2)

Cestikele Kalendrid 1868

aasta peale on lõidetud ja lõitmatta Pernus W. Bormi trükkimaas sada. (1)

Pusärgid. Annan teada, et ma kolitarre wasto grahw Siverji maeas pusärgi wabrikut ollen asfutanud; ja et mul wägga suur hull iggasuggu pusärka walmis on, siis müün ma neid ni oddawa hinnaga, kui siamale weel ep olle müdüd.

Zislermeister **Otto Säck.** (1)

Garjomaal Kosse firriko jures podis saab igga kahhes massinataga willo krasitud 6 kopp. nael; seal sawad ka head willakrasimisse massinad oddawa hinna eest ärramüdüd. Need massinad ja „hunt“ on ta hõlbus hobbuse ehk weeramuga käima panna. (1)

Üks maea sure aia ja õunapudega on müa Tartus teises linnafaus Karlowa-ulitsas, politsei Nr. 395, wasto Karlowa õuna aida. Kaup saab sealsamas tehtud. (1)